

Hyvät hyvän kirjallisuuden ystävät!

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-palkinnon valintalautakunnalla oli luettavanaan huomattava määrä viimeisen vuoden aikana julkaistuja teoksia. Jos näistä teoksista tekee tornin, sen korkeus on noin 190 senttimetriä. Se on pitkän aikuisen mitta.

Lautakunnassa kyseisen kirjatornin eri kerroksia olivat arvioimassa minun lisäksi taidepedagogi **Mervi Riikonen** ja tuottaja **Sanna Sommers**.

Ehdolle asetetuista kirjoista löytyy tarinoita monenikäisille, vauvasta aikuisiän kynnykselle astuvalle teinille. Joukossa on kuvakirjoja, lapsille sekä nuorille suunnattuja teoksia. Jos oletettujen lukijoiden ikähaitari on laaja, on sitä myös laajakauma. Lapsille ja nuorille suunnattu kirjallisuus pitää sisällään niin runoa, proosaa kuin sarjakuvaa ja tietokirjallisuutta. Kirjallisuuden lajityypit ovat kaikki edustettuina.

Ehdolle asetettuja teoksia lukiessa voi vain hämmästellä suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden korkeatasoista laatua. Kirjantekijät ottavat tehtävänsä vakavasti. Kirjoitettuun sanaan tänään tutustuvat lapset ja nuoret ovat huomenna niitä, jotka tulevat ylläpitämään kirjallisuuttamme. Heistä kasvaa kirjallisuuden tekijöitä, kirjallisuutta lukevia aikuisia ja omille lapsilleen tarinoita lukevia kasvattajia, perinteen jatkajia.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden merkitystä ei voi kylliksi korostaa. Sen tekijät ovat paljon vartijoina ja kirjallisen kulttuurimme vastuunkantajia. Heidän ja lukijoiden kohtaamisesta, kuvan, sanan ja äänen liitosta me kaikki elämme. Riippumatta siitä, minkä ikäisiä olemme.

Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus on tänään sisällöltään ja muodoltaan vahvaa. Jos kirja elää kriisiaikaa, kuten väitetään, se kriisi ei näy lapsille ja nuorille kohdistetun kirjatuotannon tasolla. Nämä kirjat tarttuvat rohkeasti ajankohtaisiin kysymyksiin, hengittävät yhtä inhimillisen kokemusmaailman kanssa ja tarjoavat lohdullisia, viisaita ja mahdollisia ratkaisuja niin yksilön kuin yhteisön ongelmiin.

Tämän vuoden korkeasta kirjatornista löytyi tarinoita arkisista sattumista, ystävydestä, rakastumisesta, kuolemasta ja syntymästä. Näissä kertomuksissa tubetetaan, geokätköillään, pelataan jääkiekkoa tai jalkapalloa, ratsastetaan hevosilla, luistellaan tai syöksytään hurjaan seikkailuun toisilla planeetoilla, historiallisissa aikakausissa, maan alla, maan päällä ja taivaissa, missä ja milloin vain. Päiväkodin lelopäivänä jännitetään, naapuriin muuttava uusi perhe toisesta maasta ja kulttuurista herättää uteliaisuutta, pimeä metsä pelottaa, mutta vanhemman syli lohduttaa. Ja jossakin jokin keijuprinsessa potee poikaystävähuolia, karhu taistelee talviuntaan vastaan, mörkö tuijottaa kellertävillä silmillään ja kissa ratkaisee suuren mysteerin.

Mikään aihe ei ole kirjallisuudessa mahdoton.

Syvät, kipeät ja vaikeat teemat ovat nekin osa pienten kirjallista maailmaa. Yksinäisyys, hylätyksi tuleminen, läheisen kuolema, pakolaisuus, päihdeongelmat tai omaan identiteettiin kytkeytyvät kysymykset saavat kirjoittajien kynästä pelottoman ja lukijaa kunnioittavan käsittelyn. Myös arkisten, usein pienten mutta kohderyhmälle merkittävien asioiden huomioiminen on yksi lasten- ja nuortenkirjailijoiden eittämättömistä vahvuuksista. Näissä tarinoissa pienestä tulee suurta ja suuri kutistuu kämmeneen.

Tämän vuoden tarjonnasta nousee esille myös lapsille suunnattu tietokirjallisuus. Tarinointiin ja satuun yhdistetyt elementit vievät meidät bakteerien maailmaan, ötököiden pariin, taideteosten äärelle, luontoon, tietokoneen sisälle tai matkoille lähelle ja kauas.

Lapsille ja nuorille suunnattu kirjatuotanto on mieleltään sekä kieleltään vahvaa. Sen perusteella voi todeta, että kirja kyllä pärjää, mutta miten käy meidän. Kirjat tehdään luettaviksi, ei vain painettaviksi tai ladattaviksi. Kirja tarvitsee lukijansa, kirja tarvitsee aikaa. Meidän tehtävämme aikuisina on huolehtia siitä, että annamme tuota aikaa kirjalle, itsellemme ja läheisillemme.

Ja miksi emme sitä tekisi. Viimeaikaiset tutkimukset sen kertovat: lukeminen, varsinkin fiktion lukeminen on terveellistä. Se lisää älykkyyttä, se vähentää stressiä, tekee meistä empaattisia ja sosiaalisia, ja sen ansiosta me nukumme paremmin ja muistikin pelaa vanhemmiten. Tarinoiden taikapiiri on meidän kulttuuriperintömme lapsille ja nuorille.

Palkintokilpailujen ansiosta kirjatarjonnasta voidaan rakentaa torneja, joiden laelta majakka opastaa meitä kulkemaan. Mutta myös kilpailujen välillä meidän on syytä pitää huolta majakan valosta. Me olemme kaikki majakanvartijoita.

*Valintalautakunnan puolesta
Puheenjohtaja Pekka Vartiainen*